

Perusoikeudet

Vapauden, kansanvallan ja oikeusvaltioperiaatteen vahvistus

Euroopan komissio

OIKEUS-, VAPAAUS- JA TURVALLISUUSASIOIDEN
pääosasto

Perusoikeuksiin perustuva unioni

Euroopan unioni on jo pitkään sitoutunut ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojelemiseen Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen 1960-luvulta kehittämän oikeuskäytännön mukaisesti. Oikeuskäytäntö suojelee kansalaisten perusoikeuksia yhteisön lainsäädäntöä sovellettaessa.

EU:n kaikkien 25 jäsenvaltion ihmisten yhteiset perusoikeudet on kirjattu selvästi ja tiiviisti EU:n **perusoikeuskirjaan** seuraavien kuuden otsikon alle: **ihmisarvo, vapaudet, tasa-arvo, yhteisvastuu, kansalaisten oikeudet ja lainkäyttö.**

Peruskirjassa ei luoda uusia oikeuksia eikä laajenneta EU:n toimivaltuuksia. Toisaalta siinä kootaan ensimmäistä kertaa yhteen yhtenäiseen tekstiin kaikki EU:n yleissopimukseen, perussopimukseen, peruskirjoihin, lainsäädäntöön ja oikeuskäytäntöön sisältyvät kansalaisoikeudet sekä poliittiset, sosiaaliset ja taloudelliset oikeudet. Lisäksi perusoikeuskirjassa otetaan huomioon nykyajan uudenlaiset haasteet, jotka liittyvät esimerkiksi bioeettisiin normeihin, henkilötietoihin, kestävään kehitykseen ja kuluttajansuojaan.

Perusoikeuskirja ei kuitenkaan voi auttaa ihmisiä vastustamaan omaa hallitustaan kansallisissa kysymyksissä, joiden käsittelystä vastaavat kansalliset viranomaiset (ks. 51 artikla).

Vuonna 1957 tehdyn Rooman sopimuksen jälkeiset EU:n perussopimusten tarkistukset ovat kukin vahvistaneet kansalaisten oikeuksien suojaa. Vuonna 1999 tehty Amsterdamin sopimus oli merkittävä edistysaskel, koska siinä tehostettiin oikeus- ja sisäasioihin liittyvää EU:n yhteistyötä sekä annettiin Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelle toimivalta varmistaa, että kaikki EU:n toimielimet kunnioittavat perusoikeuksia.

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan mukaan "Unioni perustuu jäsenvaltioille yhteisiin vapauden, kansanvallan, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen sekä oikeusvaltion periaatteisiin".

Euroopan unionista tehdystä sopimuksessa annetaan Eurooppa-neuvostolle mahdollisuus antaa kansalaisille uusia oikeuksia ja varmistetaan, että EU:n uudet jäsenvaltiot täyttävät samat tiukat vaatimukset. EU:n jäsenyysneuvottelujen ehtona on esimerkiksi kuolemanrangaistuksen lakkauttaminen.

Miksi EU tarvitsee perusoikeuskirjan?

Saksan Kölnissä kesäkuussa 1999 kokoontuneet EU:n johtajat tähdensivät, "että unionin tasolla voimassa olevat perusoikeudet olisi koottava peruskirjaksi ja siten tuotava näkyvämmiin esille".

Koska EU kehittyi kansalaistensa yhtenäiseksi turvallisuuden, oikeuden ja vapauden alueeksi Euroopassa ja tarkastelee muun muassa maahanmuuton, turvapaikan ja oikeudellisen yhteistyön herkkiä kysymyksiä, on entistä tärkeämpää, että EU:lla on oma perusoikeusjulistus. Se suojaa yksilöitä ja toimii EU:n toimielinten toimia säätelevänä järjestelmänä, joka lisäksi antaa toimielimille "poliittisen ja moraalisen oikeutuksen" [1].

EU:n perusoikeuskirja poikkeaa Euroopan neuvoston vuonna 1950 tekemästä Euroopan ihmisoikeussopimuksesta, johon on liittynyt yli 40 jäsentä mukaan luettuna Venäjä. Perusoikeuskirjan lähtökohtana on ihmisoikeussopimus, johon verrattuna perusoikeuskirja kuitenkin sisältää uusia sosiaalisia ja poliittisia oikeuksia. Lisäksi perusoikeuskirjan 52 artiklassa todetaan, että perusoikeuskirja ei heikennä aiemman yleissopimuksen merkitystä. Ihmisoikeussopimukseen pystyivät ennen liittymään vain yksittäiset valtiot, mutta nyt EU:lla on valtuudet liittyä siihen koko unionina.

Ketkä ovat perusoikeuskirjan tekijät?

Avoin ja kansanvaltainen laatimistapa teki perusoikeuskirjasta ensimmäisen laatuaan. Laatimiseen osallistuivat valtioiden ja hallitusten päämiesten edustajista koostunut 62-henkinen **valmistelukunta**, Euroopan komissio ja parlamentti sekä joukko kansallisten parlamenttien jäseniä. Valmistelukunta aloitti työnsä joulukuussa 1999, ja se hyväksyi perusoikeuskirjaluonnoksen lokakuussa 2000. Neuvottelukunta kokoontui julkisesti ja kuuli hyvin monia sidosryhmiä. Tämä osoittautui niin onnistuneeksi työtavaksi, että Eurooppa-neuvosto perusti joulukuussa 2001 **Euroopan tulevaisuutta käsittelevän valmistelukunnan** laatimaan uuden perustuslakisopimuksen, joka allekirjoitettiin lokakuussa 2004 Roomassa.

Perusoikeuskirjan asema

Eurooppa-neuvosto, Euroopan parlamentin puhemies ja Euroopan komission puheenjohtaja antoivat perusoikeuskirjaa koskevan julistuksen EU:n huippukokouksessa, joka pidettiin joulukuussa 2002 Nizzassa. Perusoikeuskirjalla on ollut huomattava poliittinen vaikutus, vaikka se ei ole tällä haavaa täysin lainvoimainen, koska sitä ei ole sisällytetty EU:n oikeusperustan muodostaviin perussopimuksiin. Parlamentti ja komissio ovat sitoutuneet kunnioittamaan perusoikeuksia kaikessa politiikassaan ja toiminnassaan. Jotkin EU:n tuomioistuimet ovat päätöksiä tehdessään ja uutta oikeuskäytäntöä luodessaan viitanneet perusoikeuskirjaan ja siten tunnustaneet perusoikeuskirjan merkittäväksi viitekohdaksi.

Perusoikeuskirjan asema kuitenkin muuttuu, jos jäsenvaltiot ratifioivat perustuslakisopimuksen. Perusoikeuskirjan teksti muodostaa perustuslain II osan, ja siitä tulee yksi EU:n oikeudellisista kulmakivistä.

Perusoikeuskirjan merkitys kansalaisille

Perusoikeuskirja on tiivistelmä Euroopan yhteisistä arvoista, joihin **kaikki** kansalaiset voivat samastua. Se tarjoaa EU:ssa eläville ihmisille keinon puolustaa itseään siten, että he tietävät ja ymmärtävät oikeutensa, sekä valvoa entistä paremmin kansallisten ja EU:n viranomaisten toimia, jotka liittyvät EU:n lainsäädännön antamiseen ja täytäntöönpanoon. Perusoikeuskirja ei koske jäsenvaltioiden kansallisia toimia, joihin sovelletaan kansallisia lakeja tai perustuslakeja.

Perusoikeuskirjassa vahvistetaan selvällä ja ymmärrettävällä kielellä kansanvallan, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioitus, joka kuuluu olennaisena osana Euroopan unioniin.

Lisätietoja: http://europa.eu.int/comm/justice_home/unit/charte/index_en.html

[1] Euroopan komission tiedonanto, KOM (2000) 0559, 13.7.2000.

Tiedotus ja viestintä, OIKEUS-, VAPAUS- JA TURVALLISUUSASIOIDEN pääosasto, B-1049 Bryssel – lokakuu 2004

